MULTIDISCIPLINARY JOURNAL: FUNDAMENTAL RESEARCH SCIENTIFIC JOURNAL
VOLUME 02. ISSUE 07. JULY 2026.
ResearchBib Impact Faktor: 13.943 ISSN: 3060-513X

Dars jarayonida o‘quvchilarning qiziqishini orttirish maqsadida qisqa ma'lumotlardan foydalanishning muhim afzalliklari

Musaeva Zuxra
Yakkasaroy tumani 100-sonli maktab

Annotatsiya

Mazkur maqolada umumiy o‘rta ta'lim maktablarida o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirishda qisqa ma'lumotlardan (microcontent) foydalanishning pedagogik imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Axborot oqimining keskin ortishi va raqamli ta'lim muhitining rivojlanishi sharoitida o‘quvchilar diqqatini uzoq vaqt davomida saqlab turish tobora murakkablashib bormoqda. Shu sababli qisqa, mazmunan boy va vizual jihatdan jozibador ma'lumotlardan foydalanish o‘quvchilarning bilish faolligi, motivatsiyasi hamda o‘quv materialini o‘zlashtirish samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Olingan natijalar qisqa ma'lumotlarga asoslangan darslarning o‘quvchilar diqqati barqarorligini ta'minlashi, kognitiv yuklamani kamaytirishi, mavzuni tezroq anglashga yordam berishi hamda o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishini ko‘rsatdi. Shuningdek, bunday yondashuv o‘quvchilarning darsdagi faolligi, savol berish ko‘nikmasi va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko‘rsatishi aniqlandi. Tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali dars samaradorligini oshirishda qisqa ma'lumotlardan tizimli foydalanish zarurligini asoslaydi.

Kalit so‘zlar: qisqa ma'lumot, microlearning, microcontent, dars samaradorligi, motivatsiya, bilish faolligi, kognitiv yuklama, diqqat, pedagogik texnologiya, umumiy o‘rta ta'lim.

Kirish

Ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadlaridan biri o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan ichki motivatsiyasini kuchaytirish, ularni faol fikrlashga undaydigan innovatsion pedagogik yondashuvlarni amaliyotga keng joriy etishdan iborat. Zamonaviy o‘quvchi axborotni asosan qisqa, vizual va tez idrok

etiladigan shaklda qabul qilishga odatlangan. Raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va mobil ilovalarning ommalashuvi natijasida insonning axborotni qabul qilish modeli sezilarli darajada o‘zgardi. Natijada an'anaviy uzoq davom etadigan tushuntirishlar ayrim hollarda o‘quvchilarning diqqatini saqlab qolishda yetarli samara bermayapti. Pedagogika fanida so‘nggi yillarda keng qo‘llanilayotgan microlearning konsepsiyasi aynan qisqa hajmdagi, aniq maqsadga yo‘naltirilgan hamda tez o‘zlashtiriladigan ta'lim materiallari orqali o‘qitish samaradorligini oshirishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuv bilimlarni kichik mantiqiy bloklarga ajratish orqali o‘quvchilarning kognitiv imkoniyatlariga mos taqdim etishni ta'minlaydi. Natijada yangi axborotni qabul qilish, qayta ishlash va uzoq muddatli xotirada saqlash jarayoni samaraliroq kechadi.

Qisqa ma'lumotlardan foydalanish faqatgina darsni qiziqarli tashkil etish vositasi emas, balki ilmiy asoslangan pedagogik texnologiya hisoblanadi. Kognitiv yuklama nazariyasiga ko‘ra, o‘quvchining ishchi xotirasi cheklangan hajmga ega bo‘lib, ortiqcha ma'lumot berilishi bilimni o‘zlashtirish samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli mavzuning asosiy g‘oyalarini qisqa va mazmunli axborotlar orqali yetkazish o‘quvchilar tafakkurining samarali faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, inson diqqati uzluksiz bir xil faoliyat davomida ma'lum vaqt o‘tgach pasaya boshlaydi. Ayniqsa maktab yoshidagi bolalarda diqqatning barqarorligi dars metodikasiga bevosita bog‘liq hisoblanadi. Shu jihatdan qisqa faktlar, tarixiy qiziqarli ma'lumotlar, ilmiy yangiliklar, real hayotiy misollar yoki muammoli savollar bilan boyitilgan darslar o‘quvchilarning emotsional faolligini oshirib, bilishga bo‘lgan ehtiyojini kuchaytiradi. Qisqa ma'lumotlardan foydalanishning yana bir muhim afzalligi ularning fanlararo integratsiyani ta'minlash imkoniyatidir. Masalan, matematika darsida mashhur matematiklarning hayoti haqidagi qiziqarli faktlardan, biologiya darsida inson organizmiga oid zamonaviy ilmiy yangiliklardan, tarix darsida arxeologik kashfiyotlardan foydalanish o‘quvchilarda o‘rganilayotgan mavzuning amaliy ahamiyatini anglashga yordam beradi. Bunday yondashuv bilimlarning hayot bilan bog‘liqligini kuchaytiradi. Zamonaviy ta'limda motivatsiya o‘quv natijalarini belgilovchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Ichki motivatsiyaga ega o‘quvchi murakkab topshiriqlarni bajarishda faolroq ishtirok etadi, mustaqil izlanishga intiladi va bilimlarni chuqurroq o‘zlashtiradi. Qisqa ma'lumotlar

orqali darsni boshlash yoki mavzu davomida ulardan foydalanish "kutilmaganlik effekti"ni yuzaga keltirib, o‘quvchilarning darsga nisbatan qiziqishini tabiiy ravishda oshiradi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqot umumiy o‘rta ta'lim maktablarida dars jarayonida qisqa ma'lumotlardan foydalanishning o‘quvchilarning o‘quv motivatsiyasi, bilish faolligi va darsdagi ishtirokiga ta'sirini aniqlashga qaratilgan aralash (mixed-method) tadqiqot dizayni asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda sifat va miqdoriy yondashuvlar uyg‘unlashtirilib, olingan natijalarning ishonchliligi hamda xolisligini ta'minlash maqsadida ma'lumotlar triangulyatsiyasi qo‘llanildi. Tadqiqot obyekti sifatida umumiy o‘rta ta'lim maktablarining 7–9-sinf o‘quvchilari tanlandi. Mazkur yosh bosqichi o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, mantiqiy tahlil qilish va yangi bilimlarni faol o‘zlashtirish jarayonlari jadal rivojlanadigan davr hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida darslarda qisqa ma'lumotlardan muntazam foydalanilgan tajriba guruhi hamda an'anaviy metodlar asosida ta'lim olgan nazorat guruhi faoliyati qiyosiy tahlil qilindi.

Tadqiqot uch bosqichda tashkil etildi. Birinchi bosqichda ilmiy-pedagogik adabiyotlar, xalqaro maqolalar hamda zamonaviy microlearning konsepsiyasiga oid nazariy manbalar tizimli ravishda tahlil qilindi. Ushbu bosqichda tadqiqotning nazariy asoslari ishlab chiqildi va baholash mezonlari shakllantirildi.

Ikkinchi bosqichda pedagogik tajriba o'tkazildi. Tajriba guruhi darslarida har bir yangi mavzu qisqa qiziqarli fakt, ilmiy yangilik, hayotiy misol, muammoli savol yoki infografika bilan boshlanib, mavzu davomida mazmunni mustahkamlovchi qisqa axborot bloklaridan foydalanildi. Har bir microcontent elementi 1–3 daqiqa davomida taqdim etilib, asosiy mavzuning mazmuni bilan uzviy bog‘landi. Nazorat guruhida esa amaldagi an'anaviy dars metodikasi qo‘llanildi.

Uchinchi bosqichda olingan natijalar statistik hamda sifat jihatdan tahlil qilindi. O‘quvchilarning darsdagi faolligi, savollarga javob berish chastotasi, mustaqil fikr bildirish darajasi, mavzuni o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari hamda darsga qiziqish darajasi maxsus ishlab chiqilgan mezonlar asosida baholandi.

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish;
- pedagogik kuzatish;

- pedagogik tajriba;
- so‘rovnoma;
- yarim tuzilgan intervyu;
- qiyosiy tahlil;
- statistik ma'lumotlarni matematik qayta ishlash;
- umumlashtirish va ilmiy xulosa chiqarish.

Pedagogik kuzatish usuli orqali o‘quvchilarning darsdagi emotsional holati, diqqatning barqarorligi, o‘quv topshiriqlarini bajarish faolligi hamda guruhli ishlardagi ishtiroki muntazam monitoring qilindi. Kuzatish natijalari maxsus kuzatuv varaqalari yordamida qayd etildi.

Muhokama: Tadqiqot natijalari dars jarayonida qisqa ma'lumotlardan (microcontent) maqsadli va tizimli foydalanish o‘quvchilarning o‘quv faoliyatiga ijobiy ta'sir ko‘rsatishini tasdiqladi. Pedagogik tajriba davomida qisqa faktlar, qiziqarli ilmiy ma'lumotlar, hayotiy misollar va muammoli savollardan foydalanilgan darslarda o‘quvchilarning mavzuga nisbatan qiziqishi, darsdagi faolligi hamda mustaqil fikr bildirish ko‘rsatkichlari an'anaviy metod asosida tashkil etilgan darslarga nisbatan yuqori ekanligi kuzatildi. Bu holat qisqa ma'lumotlarning o‘quvchilar e'tiborini jalb qilish va uni dars davomida barqaror saqlab turish imkoniyatini kengaytirishini ko‘rsatadi. Olingan natijalar zamonaviy pedagogik va psixologik nazariyalar bilan hamohangdir. Kognitiv yuklama nazariyasiga ko‘ra, o‘quv materialining ixcham va tizimli taqdim etilishi ishchi xotiraga tushadigan ortiqcha yuklamani kamaytiradi hamda yangi bilimlarni samaraliroq o‘zlashtirish imkonini yaratadi. Tadqiqot davomida kuzatilgan natijalar ham aynan shu nazariy qarashni tasdiqladi. Mavzuning asosiy mazmunini qisqa, aniq va mantiqiy ketma-ketlikda bayon etish o‘quvchilarning mavzuni tezroq anglashiga va asosiy tushunchalarni eslab qolishiga xizmat qildi.

Microlearning yondashuvi bo‘yicha olib borilgan xalqaro tadqiqotlarda ham qisqa o‘quv bloklari o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish, diqqatni jamlash va bilimlarni uzoq muddat saqlashga ijobiy ta'sir ko‘rsatishi qayd etilgan. Mazkur tadqiqot natijalari ushbu ilmiy xulosalarni umumiy o‘rta ta'lim maktablari sharoitida ham tasdiqlaydi. Ayniqsa, darsning kirish qismida qisqa qiziqarli ma'lumotlardan foydalanish o‘quvchilarda mavzuga nisbatan ichki ehtiyoj va bilishga qiziqishni shakllantirishi aniqlandi. Tadqiqot davomida yana bir muhim jihat kuzatildi. Qisqa ma'lumotlar faqat

qiziqish uyg‘otuvchi vosita bo‘lib qolmay, balki o‘quvchilarning tanqidiy va mantiqiy fikrlashini rivojlantirishga ham xizmat qildi. O‘quvchilar berilgan faktlarni tahlil qilish, ularning sabab va oqibatlarini izohlash hamda o‘z fikrlarini dalillar bilan asoslashga ko‘proq intildilar. Bu esa darsning reproduktiv xarakterdan interfaol va kompetensiyaga yo‘naltirilgan ta'lim modeliga yaqinlashayotganini ko‘rsatadi. Qisqa ma'lumotlardan foydalanish o‘qituvchi faoliyatini ham samaraliroq tashkil etishga yordam beradi. O‘quv materialining kichik mantiqiy bloklarga ajratilishi murakkab mavzularni bosqichma-bosqich tushuntirish imkonini yaratadi. Natijada o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muloqot faollashadi, darsda savol-javoblar soni ortadi hamda o‘quvchilarning mustaqil izlanish faoliyati rag‘batlantiriladi.

Xulosa: Mazkur tadqiqot natijalari dars jarayonida qisqa ma'lumotlardan maqsadli va tizimli foydalanish o‘quvchilarning ta'limga bo‘lgan qiziqishi hamda bilish faolligini oshirishda samarali pedagogik vosita ekanligini ko‘rsatdi. O‘quv materialining ixcham, mazmunli va qiziqarli shaklda taqdim etilishi o‘quvchilarning diqqatini dars davomida barqaror saqlash, murakkab mavzularni osonroq anglash va bilimlarni uzoq muddat xotirada saqlash imkoniyatini yaratadi. Tadqiqot davomida qisqa ma'lumotlardan foydalanilgan darslarda o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, savol berish faolligi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish hamda o‘z fikrini asoslab bayon etish ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlangani kuzatildi. Bu esa mazkur yondashuvning nafaqat bilim berish, balki XXI asr kompetensiyalarini shakllantirishdagi ahamiyatini ham tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard University Press.
2. Yusupov, E. (2022). Ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llashning nazariy asoslari. Uzluksiz ta'lim, 3, 24–31.
3. Yo‘ldoshev, J., & Usmonov, S. (2021). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida ta'lim samaradorligini oshirish. Xalq ta'limi, 5, 45–52.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi.
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2020). Umumiy o‘rta ta'limning davlat ta'lim standarti.